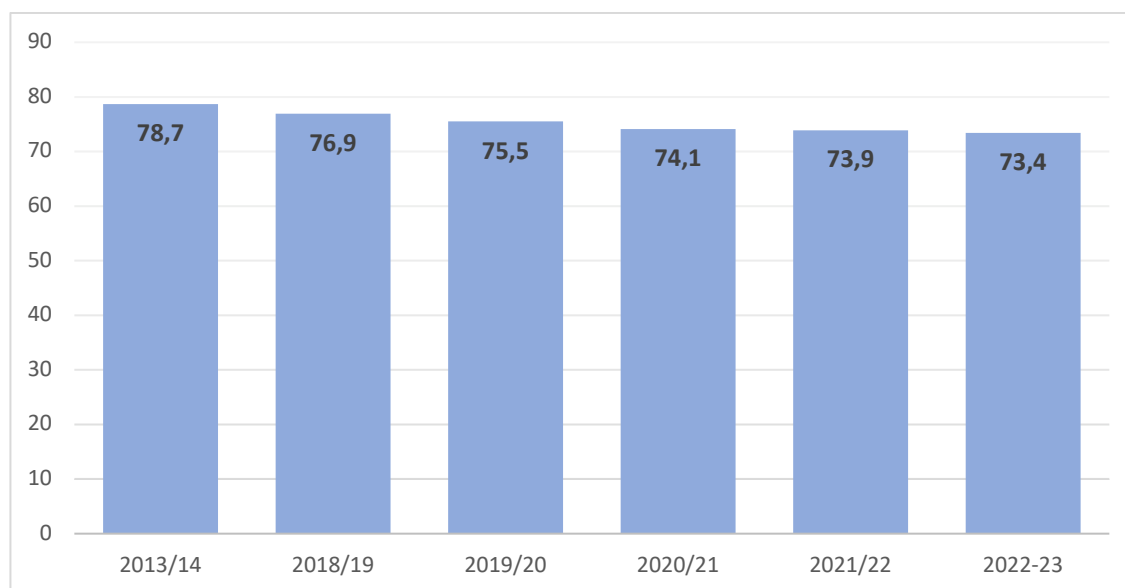

Fransk, spansk eller tysk? Hvilke faktorer påvirker valget av fremmedspråk på ungdomstrinnet?

Nasjonalt senter for engelsk og fremmedspråk i opplæringen – Notat 2/2023

Bakgrunn

Antall elever som har valgt fremmedspråk i skoleåret 2022/23, viser fortsatt en svak nedgang sammenliknet med årene før. Av elevene på åttende trinn¹ er det i år 73,4 prosent som har begynt med fremmedspråk. Det er en nedgang på 0,5 prosentpoeng sammenliknet med fjoråret og 5 prosentpoeng lavere enn i skoleåret 2013/14 (se figur 1 nedenfor; jf. Buckholm, 2023).

Figur 1: Andelen elever som har undervisning i fremmedspråk på åttende trinn på landsbasis

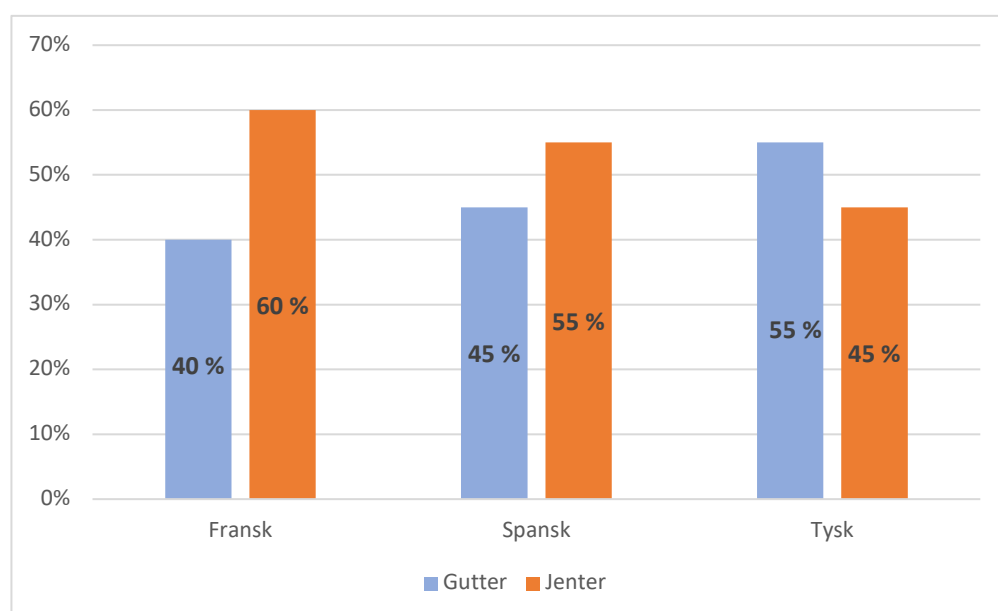
Forskjellen mellom spansk og tysk øker, samtidig som fransk ser ut til å stabilisere seg på et forholdsvis lavt nivå. Det er færre skoler som tilbyr fransk, enn skoler som tilbyr spansk og/eller tysk, noe som bidrar til at forholdsvis få elever velger fransk.

¹ Prosenttallene er regnet ut fra det totale antallet elever som har fremmedspråk eller fordypning i engelsk, norsk, samisk, matematikk eller arbeidslivfag. Dette tallet er i år 65 501. Tallene er hentet fra Grunnskolens Informasjonssystem, <https://gsi.udir.no/>.

Fordelingen blant gutter og jenter

Tallene fra skoleåret 2022/23 viser også at det er litt flere jenter (53 %) enn gutter (47 %) som lærer fremmedspråk. Den samme tendensen ser vi i resultatene fra den svenske doktoravhandlingen *Språkstudier som utdanningsstrategi hos grunnskoleelever og deras familjer* (Krih, 2019), som viser at det var flere jenter enn gutter som begynte med fremmedspråk i grunnskolen. Resultatene viser også at spansk var det mest populære av de tre fremmedspråkene fransk, spansk og tysk, akkurat som i Norge.

Figur 2 viser at guttene bare utgjør 40 prosent av elevene som har fransk på åttende trinn, mens jentene utgjør 60 prosent, noe som innebærer et avvik på hele 20 prosentpoeng. Avviket for både spansk, hvor det er flere jenter enn gutter, og tysk, hvor situasjonen er omvendt, ligger på 10 prosentpoeng. Med tanke på at det er flere jenter enn gutter som får undervisning i fremmedspråk, kan vi tolke fordelingen mellom jenter og gutter i spanskfaget som forventet, mens det er resultatene for tysk og fransk som avviker fra den forventede fordelingen.

Figur 2: Gutter og jenters valg av fremmedspråk i ungdomsskolen (8.–10. trinn) i skoleåret 2022/23

I dette notatet skal vi se nærmere på faktorer som kan påvirke valget av fremmedspråk på ungdomstrinnet. Vi tar utgangspunkt i tre punkter som i (populær)vitenskapelig litteratur danner utgangspunkt for forklaringer på dette valget: a) oppfattet nytteverdi av språket, b) foresattes, venners og skolens påvirkning og c) kjønnsrelaterte rollemønstre og stereotypier.

Oppfattet nytteverdi av språket

Tysk er et språk som ligger veldig nært norsk, og Norge og Tyskland er viktige økonomiske og politiske samarbeidspartnere. I NHOs kompetansebarometer for 2018 oppgis behovet for fremmedspråk å være størst i sektorene olje og gass, luftfart og industri. Engelsk vurderes som det viktigste fremmedspråket, mens tysk, akkurat som tidligere, anses som det nest viktigste fremmedspråket av NHOs medlemsbedrifter (Carlsten mfl., 2018).

Ifølge Krih (2019) er det en preferanse for tysk, særlig blant gutter, i svenske regioner hvor næringslivet har tett kontakt med tyskspråklige land.

Dette er i tråd med undersøkelsen til Carrai (2014) om motivasjon og andre faktorer som er av betydning for elevenes fagvalg og tilfredshet med fagene. Den viser at jenter har en sterkere indre motivasjon for språkvalget sitt enn gutter, og at de dermed har en interesse for språket som går ut over selve nytteverdien. Dahl (2022) kom fram til liknende resultater til tross for at undersøkelsen hun gjennomførte, ikke handlet om kjønnsforskjeller. Dahl spurte førsteårsstudenter på høyere utdanning om hvorfor de hadde valgt engelsk, fransk, spansk eller tysk. Svarene viste seg at engelskstudentene hadde en sterkere ytre motivasjon og betraktet engelsk som et nyttig språk med tanke på framtidige arbeidsmuligheter. Fransk- og spanskstudentene hadde en sterkere affektiv motivasjon, mens tyskstudentene plasserte seg mellom de andre språkstudentene.

I en kartlegging av kjønnsforskjeller i elevers andrespråksferdigheter (Denies mfl., 2022) støtter forfatterne tanken om at jenters mer entusiastiske tilnærming til å lære et fremmedspråk kan forklares med sosiokulturelle faktorer og den mellommenneskelige interaksjonen. I et notat om kjønnsforskjeller i ungdomsskolen (Kirkebirkeland, 2022) kommer det fram at prestasjonsforskjellene er større i språkfagene og de praktisk-estetiske fagene, det vil si mat og helse og kunst og håndverk, og at jentene i gjennomsnitt er flinkere enn guttene på disse områdene. Etter vår oppfatning kan dette ses i sammenheng med konklusjonene til Carrai og Denies mfl.

Når det gjelder spansk, er ikke forskjellen mellom antall gutter og jenter som velger språket, så stor med tanke på at det er flere jenter som velger fremmedspråk på ungdomsskolen. Det kan være forskjellige forklaringer på dette. Eide (2013) mener at «spanskfagets popularitet kan ses i sammenheng med den økte interessen for musikk og mat fra den spanskspråklige verden i Norge» (s. 1). Ti år senere ser ikke denne populariteten ut til å ha avtatt. Rundt 500 millioner mennesker har spansk som morsmål i dag, og det er et av de mest brukte språkene i sosiale medier ifølge en analyse fra Instituto Cervantes (Fernández Vítóres, 2022). Eide (2013) trekker også fram innflytelsen som hun mener at latinokulturen fra USA har på ungdommer i Norge. I den ovennevnte analysen fra Instituto Cervantes går det også fram at USA i 2060 vil ha den nest største spansktalende befolkningen i verden, og at 27,5 prosent av USAs befolkning da vil være av latinamerikansk opprinnelse.

I tillegg til dette har mange nordmenn et forhold til Spania som ferieland. Tall fra den norske ambassaden i Madrid i 2019 viser at godt over én million nordmenn besøker Spania hvert år, og at rundt 50 000 nordmenn er bosatt der hele eller deler av året.² Dette innebærer også at mange elever og deres familier ser nytten av å lære seg spansk.

Foresattes, venners og skolens påvirkning

En undersøkelse som går helt tilbake til 1990-årene (Barton, 1997), kaster lys over hvilken innflytelse foreldrene har på barnas prestasjoner på skolen, og hvilken innflytelse de har som rollemodeller når det gjelder kjønn. Ifølge Barton har foresatte en sterk innflytelse som rollemodeller ovenfor barna. Han tilføyer at jo sterkere denne kjønnsdifferensieringen er, desto mer ulik kan gutters og jenters språkoppfatninger og holdninger til språklæring være i ungdomsalderen.

I en kartlegging som ble gjennomført i 2009, undersøker Doetjes og Ryen blant annet hvordan skolene informerer om valg av fag på ungdomsskolen. Et av spørsmålene som ble stilt til

² <https://www.norway.no/es/spain/for-nordmenn/ambassaden-og-konsulatene/bilaterale-forbindelser/>

skolene, var som følger: Hvordan informeres det om valg av fag på ungdomsskolen? Resultatene viser at denne informasjonen stort sett blir formidlet gjennom en kombinasjon av brev til og informasjonsmøter for foreldre og foresatte.

Skolene ble også spurt om hvem som informerer om fagvalg på skolen. Svarene på dette spørsmålet viste at det hovedsakelig er rådgivere som gjør dette (75 %), rektor, inspektør, annen ledelse kommer på andre plass og kontaktlærere på tredje plass med henholdsvis 35 prosent og 31 prosent. Den ovennevnte undersøkelsen til Carrai (2014) viser at «foreldrenes erfaring med eller bakgrunn i fremmedspråket elevene har på skolen, kan ha betydning når det gjelder elevenes tilfredshet med faget. Når elevene får støtte av foreldrene, fordi foreldrene selv synes at fremmedspråket er viktig eller relevant for framtiden, eller simpelthen fordi de skal bruke det når de er på ferie, øker elevenes følelse av at deres innsats i faget betyr noe» (s. 173).

Carraais forskning på motivasjon i språkfagene (2014) viser videre at foreldrenes bakgrunn kan påvirke hvilket fremmedspråk elevene velger. Krihgh kommer til den samme konklusjonen i doktoravhandlingen fra 2019. Sosial klassetilhørighet og foreldrenes utdanningsnivå viser seg å være av betydning for valg av enkelte fag.

Carrai undersøkte tre aspekter knyttet til foreldrenes påvirkning på barnas språkvalg: 1) om foresatte hadde det aktuelle språket som morsmål, 2) om de hadde kompetanse i språket, og 3) om de hadde et spesielt forhold til et land der språket snakkes. Hun kom fram til at disse aspektene kan ha stor innflytelse på elevenes valg. De kan for eksempel ha betydning for hvorvidt foreldrene synes at enkelte fremmedspråk er viktige eller relevante for barnas framtidsutsikter, og/eller at de er viktige fordi de kan bruke dem når de er på ferie.

Ikke minst kan foreldrene ifølge Carrai være en kilde til råd og informasjon, og de gir gjerne barna sine råd som de tror vil gagne dem på sikt. I den forbindelse er tysk fremdeles et språk som i større grad enn fransk blir forbundet med jobbmuligheter, mens spansk i mange familier har fått status som feriespråk. Carrai konstaterer også at elevene blir påvirket av kjente personer som de ser opp til, og av venner og personer som de har en nær relasjon til. Nyere forskning bekrefter at venner har stor innflytelse blant annet når unge skal velge utdanning (Calmar Andersen og Hjortskov, 2019), selv om elevene ikke nødvendigvis er klar over det selv. Det vil si at mange elever velger det samme faget som bestevennene gjør, uten å være bevisst på det. Dette kan henge sammen med at tenåringshjernen er under utvikling, og at ungdommene dermed er mer impulsive, følsomme og opptatt av gruppetilhørighet.

I en studie gjennomført av Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU) ser Vabø mfl. (2002) nærmere på sammenhengen mellom gruppedannelser og kjønnsfaktorer. Forfatterne peker på at individer generelt er preget «av en rekke ulikhetsskapende prosesser, som reguleres av både en sosial og en faglig dynamikk» (s. 74), og at det alltid har eksistert en oppfatning av at menn og kvinner egner seg til ulike oppgaver. Videre mener forfatterne at denne kjønnsdifferensieringen starter «gjennom sosialisering i oppvekst og skolegang og gjennom påvirkning fra venner, media etc.» (s. 75), og at den fortsetter i studieløpet.

I en svensk rapport fra Lärarnas Riksförbund (2013) om engelske og moderne språk går det fram at de tre viktigste motivasjonsfaktorene for å lære et fremmedspråk er venner (29 %), oppfatningen av språkets vanskelighetsgrad (28 %) og innflytelsen fra foreldre og/eller familie (19 %).

Kjønnsrelaterte rollemønstre og stereotypier

Det finnes internasjonal forskning som støtter tanken om at kjønn spiller en rolle når gutter og jenter velger fremmedspråk (Denies mfl., 2022). Denne forskjellen er mest åpenbar når det gjelder valg av fransk, hvor andelen jenter er høyest. Fransk anses ifølge en rekke undersøkelser som et spesielt feminint språk, i motsetning til tysk, som blir oppfattet som mer maskulint (Bartram, 2010). I en annen studie undersøkte Bartram (2007) hvordan elevenes holdning til å lære tysk og fransk i grunnopplæringen i England, Tyskland og Nederland var påvirket av skolekameratenes oppfatninger. Resultatene varierte fra språk til språk og fra land til land. Totalt deltok nesten 300 elever i undersøkelsen. Flertallet av elevene i England og Nederland som kunne velge mellom tysk og fransk, var negativt innstilt til å lære seg tysk, men de anså likevel tysk som bedre enn fransk. Særlig de engelske elevene, og spesielt guttene, rangerte fransk lavest. De argumenterte med at fransk var en jentegreie fordi det etter deres oppfatning var mer *romantisk*, *elegant* og *chic* enn andre fremmedspråk.

I en undersøkelse som Verdens helseorganisasjon gjennomførte i samarbeid med Johns Hopkins University i 2017, kommer det tydelig fram at kjønnsforventninger bygges hos gutter og jenter tidlig i ungdomsårene, det vil si når de er mellom 10 og 14 år (Blum mfl., 2017). Valgene som blir tatt i denne aldersperioden, vil sannsynligvis kunne påvirke avgjørelsene disse ungdommene tar i framtiden og dermed også ungdommenes liv generelt.

Babbel³, en av verdens mest brukte språkopplæringsapper, gjennomførte i 2016 en undersøkelse basert på data fra ca. 45 000 brukere for å finne ut hvorfor brukerne valgte å lære seg et fremmedspråk. Også her viser resultatene at tysk anses som det mest maskuline språket, mens fransk og spansk anses som mer feminine. Skandinaviske språk som dansk og norsk ble for øvrig betraktet som språk som verken er maskuline eller feminine.

Knisely (2016) og Denies mfl. (2022) viser til liknende resultater og bekrefter at enkelte holdninger til språk er knyttet til kjønn. Også disse undersøkelsene viser at fransk anses som et spesielt feminint språk, i motsetning til tysk, som blir betegnet som mer maskulint. Forfatterne kartla unges språkferdigheter og holdninger til enkelte fremmedspråk, spesielt fransk, og så nærmere på hvilken oppfatning de unge hadde av språket. I en artikkel i The Washington Post hevder den tyske språkprofessoren Ulrich Ammon at årsaken til at menn og kvinner velger å lære seg forskjellige språk er basert på stereotypier (Noack, 2016). Ifølge Ammon har tysk alltid vært tettere knyttet til teknologi, industri og næringsliv, mens fransk, og også italiensk, har vært forbundet med mote og fremragende kokkekunst. Videre mener Ammon at slike oppfatninger kan ha en reell påvirkning når man skal bestemme hvilke språk man skal lære.

Felles for disse undersøkelsene er konklusjonen om at enkelte holdninger til språk ser ut til å være kjønnsrelaterte og knyttet til kjønnsstereotypier. Dette gjelder primært valget av fransk eller tysk: Fransk beskrives som mer feminint og kulturelt, tysk som mer maskulint og teknisk.

³ [Babbel_Global_User_Survey_2016.pdf\(ctfassets.net\)](#)

Konklusjon

I dette notatet har vi sett på faktorer som kan påvirke elevenes valg av fransk, spansk eller tysk på ungdomstrinnet. Vi innledet med å slå fast at det er flere jenter enn gutter som velger fremmedspråk på landsbasis, før vi så nærmere på forskjellene mellom språkene. Det største avviket mellom gutter og jenter ser vi i fransk. Her er 60 prosent av det totale antallet elever jenter, mens 40 prosent er gutter. Tysk blir derimot valgt av 10 prosent flere gutter enn jenter.

Videre har vi beskrevet flere aspekter som kan påvirke elevenes fagvalg. Disse faktorene har vi delt inn i tre områder: 1) oppfattet nytteverdi av språket, 2) foresattes, venners og skolens påvirkning 3) kjønnsrelaterte rollemønstre og stereotypier.

Forskning antyder at tysk og spansk anses å ha større nytteverdi enn fransk. Tyskens nytteverdi er knyttet til utdanning og karriere, spanskens nytteverdi til reising.

Det er også enighet blant forskere om at foreldrenes bakgrunn og utdanningsnivå samt den erfaringen de selv har med de ulike fremmedspråkene, påvirker elevenes språkvalg, men også venner og klassekamerater er en viktig faktor når elevene skal bestemme seg for et fremmedspråk. Elevene viser en viss tendens til å velge et språk som de vet at andre familiemedlemmer kan hjelpe dem med, og/eller som venner eller klassekamerater har valgt.

Både nasjonal og internasjonal forskning understreker at visse stereotypier knyttet til enkelte språk påvirker gutters og jenters valg av fremmedspråk. Fransk oppfattes for eksempel som et mer feminint språk, mens tysk betraktes som mer maskulint.

Forskningen viser det samme over tid, og etter vår oppfatning er det behov for ny forskning som kan gi oss en mer aktuell forklaring på kjønnsforskjellene når det gjelder valg av fremmedspråk. Vi mener at det kan være interessant å analysere dataene på en annen måte, for eksempel ved å se nærmere på skoler hvor kjønnsfordelingen med hensyn til valget av fransk, spansk eller tysk som fremmedspråk avviker fra landsgjennomsnittet, og identifisere hva som kjennetegner disse skolene.

Halden, mai 2023

Natali Seguí Schimpke, seksjonsleder fremmedspråk

Litteratur

Barton, A. (1997). Boys' under-achievement in GCSE modern languages: reviewing the reasons. *Language learning journal*, 11–16.

Bartram, B. (2007). Attitudes to language learning: a comparative study of peer group influences. *Language learning journal*, 47–52.

Bartram, B. (2010). Sociocultural Attitudes and Influences. I *Attitudes to Modern Foreign Language Learning: Insights from comparative*. Continuum, 65–92.

- Blum, W.R., Mmari, K. og Moreau, C. (2017). It begins at 10: How gender expectations shape early adolescence around the world. *Journal of adolescent health*, 3–4.
- Buckholm, T. (2023) *Elevene sitt valg av fremmedspråk på ungdomsskolen 2022-2023*. Nasjonalt senter for engelsk og fremmedspråk i opplæringen – Notat 01/2023.
- Calmar Andersen, S. og Hjortskov, M. (2019). The unnoticed influence of peers on educational preferences. *Behavioural public policy*, 6, 530–553.
- Carlsten, T.C., Solberg, E., Børing, P. og Rørstad, K. (2018). *NHOs Kompetansebarometer 2018*. Rapport 2018:23. Resultater fra en undersøkelse om kompetansebehov blant NHOs medlemsbedrifter i 2018. NHO.
- Carrai, D. (2014). *Fremmedspråk på ungdomstrinnet. En analyse av motivasjon og andre faktorer involvert i elevenes fagvalg og tilfredshet med faget*. Universitetet i Oslo.
- Dahl, A. (2022). University language students' motivations for their language of study. *Nordic Journal of Language Teaching and Learning*, 10(1), 1–24.
- Denies, K., Heyvaert, L., Dockx, J. og Jansen, R. (2022). Mapping and explaining the gender gap in students' second language proficiency across skills, countries and languages. *Learning and instruction*, 1–18.
- Doetjes, G. og Ryen, E. (2009). *Språkvalg på ungdomsskolen. En kartlegging*. Nasjonalt senter for engelsk i opplæringen.
- Eide, L. (2013). Forestillinger om spanskfaget: et kritisk blikk på lærebøker i spansk. *Acta Didactica Norge*, 7 (Art 4).
- Fernández Vítóres, D. (2022). *El español como una lengua viva. Informe 2022*. Instituto Cervantes.
- Kirkebirkeland, M. (2022). En ungdomsskole som tar hensyn til kjønnsforskjeller. *Civita*.
- Knisely, K.A. (2016). Language learning and the gendered self: the case of French and masculinity in a US context. *Gender and language*, 10(2), 216–239.
- Krigh, J. (2019) *Språkstudier som utdanningsstrategi hos grundskoleelever och deras familjer*. Uppsala universitet.
- Lärarnas Riksförbund (2013). *Språk är framtiden. En rapport om engelska och moderna språk*.
- Noack, R. (2016). Why men and women might choose to learn different languages. *Washington Post*. Lastet ned 3.5.2023 fra <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/03/05/the-worlds-most-male-and-female-languages-according-to-learners/>
- Vabø, A., Bruen Olsen, T. og Brandt, E. (2022). Kjønn og forskning i Norge. NIFU skriftserie, nr. 15/2002.